

## DÔVODOVÁ SPRÁVA

### A. Všeobecná časť

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) predkladá na rokovanie vlády Slovenskej republiky návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „návrh zákona“).

Návrh zákona bol vypracovaný na základe Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2021 až 2024. Vláda Slovenskej republiky sa v programovom vyhlásení zaviazala pokračovať v humanizácii a zmierňovaní obmedzení osôb vo výkone väzby a vo výkone trestu v kontexte odporúčaní vnútroštátnych a medzinárodných inštitúcií.

Cieľom návrhu zákona je upraviť podmienky a lehotu trvania väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (tzv. kolúzna väzba) a výslovne v zákone ustanoviť vyšší štandard náležitostí pre návrh na vzatie obvineného do väzby a rozhodnutia súdu o väzbe.

Kľúčovú zmenu predstavuje zavedenie päťmesačnej lehoty kolúznej väzby. Súčasne sa ustanovujú aj výnimky z tohoto pravidla v prípadoch, ak bolo zistené, že obvinený pôsobil na svedkov, spoluobvinených alebo znalcov alebo inak maril objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie obvineného, alebo ak sa proti obvinenému vedie trestné stíhanie pre obzvlášť závažný zločin spáchaný organizovanou skupinou, trestný čin spáchaný zločineckou skupinou, alebo teroristickou skupinou, pre trestný čin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, trestný čin založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny, alebo pre trestný čin, za ktorý je možné uložiť trest odňatia slobody na doživotie. Zároveň sa zavádza oprávnenie prokurátora v prípravnom konaní rozhodnúť o zmene dôvodu väzby, ak pominie niektorý z dôvodov väzby.

Ďalšou zmenou je zavedenie obligatórneho súdneho preskúmavania možnosti nahradiť väzbu inštitútmi náhrady väzby. Návrh zákona taktiež objasňuje pravidlá náhrady väzby a výslovne vylučuje možnosť náhrady kolúznej väzby a opätovnej väzby z kolúznych dôvodov v záujme odstrániť pochybnosti právneho výkladu doterajšej úpravy.

Súčasne sa v súlade s judikatúrou Ústavného súdu Slovenskej republiky a zavedenou súdnou praxou explicitne stanovujú náležitosti návrhu na vzatie obvineného do väzby a odôvodnenia rozhodnutia súdu o väzbe. V prípade kolúznej väzby musí návrh na vzatie obvineného do väzby a odôvodnenie rozhodnutia súdu o väzbe obsahovať aj uvedenie konkrétnych skutočností, ktoré zakladajú dôvodnú obavu z kolúzneho správania obvineného alebo z ktorých je zrejmé, že tak obvinený už konal. Návrhom zákona sa tak má zabezpečiť vyššia kvalita návrhov na vzatie obvineného do väzby a rozhodnutí súdov o väzbe.

Vzhľadom na predpokladanú dĺžku legislatívneho procesu sa účinnosť návrhu zákona navrhuje od 1. augusta 2021.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi Slovenskej republiky, medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná, ako aj s právom Európskej únie.

Návrh zákona nemá vplyvy na rozpočet verejnej správy, vplyvy na manželstvo, rodičovstvo a rodinu, vplyvy na podnikateľské prostredie, vplyvy na životné prostredie, vplyvy

na informatizáciu spoločnosti a ani vplyvy na služby verejnej správy pre občana. Návrh zákona má pozitívne sociálne vplyvy, ktoré sú bližšie popísané v príslušnej analýze.

## **B. Osobitná časť**

### **K čl. I**

#### K bodu 1

Ustanovuje sa nová podmienka pre vzatie obvineného do väzby a to taká, aby bol obvinený vzatý do väzby iba v prípadoch, ak vzhľadom na jeho osobu, povahu alebo závažnosť trestného činu, pre ktorý je trestne stíhaný, nie je možné väzbu nahradiť sľubom, zárukou, dohľadom alebo peňažnou zárukou a primeranými povinnosťami a obmedzeniami, ktoré môže súd v súvislosti s inštitútmi náhrady väzby uložiť.

Touto zmenou tak vzniká povinnosť súdov pri rozhodovaní o väzbe podľa § 71 ods. 1 písm. a) alebo c) preskúmať možnosti nahradiť väzbu. Súd tak budú mať povinnosť najprv zvážiť využitie inštitútov nahrádzajúcich väzbu v zmysle príslušných ustanovení § 80 a 81, pričom samotná väzba by prichádzala do úvahy iba v prípadoch, kedy ju nie je možné nahradiť. Táto zmena reflektuje požiadavku využívania väzby ako prostriedku *ultima ratio*.

Dané ustanovenie reaguje aj na súčasnú judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky, podľa ktorej sú súdov pri rozhodovaní o väzbe povinné zvážiť aj možnosti nahradenia väzby miernejšími prostriedkami poskytnutými Trestným poriadkom, pričom v rámci odôvodnenia rozhodnutia je povinnosťou súdu vysporiadať sa s rozhodnutím o tých prostriedkoch, ktorých použitie v konaní bolo sťažovateľmi navrhnuté alebo ktorých aplikácia prichádza do úvahy (uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 15.3.2016 sp. zn. III. US 144/2016 a nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 5.6.2013, sp. zn. II. ÚS 67/2013).

#### K bodu 2

Rovnako ako v bode 1 sa ustanovuje povinnosť súdov skúmať možnosť nahradiť väzbu aj v prípade vzatia do väzby obvineného stíhaného pre trestné činy terorizmu.

#### K bodu 3

V novom odseku 2 sa ustanovujú náležitosti odôvodnenia rozhodnutia o väzbe. V prvej vete sa preberá druhá veta odseku 3 (pôvodný odsek 2), ktorá stanovuje náležitosti rozhodnutia o väzbe a rozširuje sa o skutočnosti preukazujúce dôvodnosť trestného stíhania a konkrétne skutočnosti zakladajúce dôvod väzby. Následne, vo vete za bodkočiarkou, sa ustanovuje povinnosť súdov vysporiadať sa v odôvodnení rozhodnutia aj s tým, prečo nenahradili väzbu podľa § 80 a 81 (k tomu pozri odôvodnenie k bodu 1).

Daná zmena vychádza aj z porovnania slovenskej právnej úpravy s rakúskou a českou právnou úpravou. Podľa ustanovenia § 174 ods. 3 písm. 4) rakúskeho Trestného poriadku (Strafprozeßordnung) platí, že „*rozhodnutie o väzbe musí obsahovať okrem iného konkrétne okolnosti, z ktorých vyplýva dôvodné podozrenie zo spáchania činu a z ktorých vyplýva aj väzobný dôvod ako aj dôvody pre ktoré nemožno dosiahnuť splnenie účelu väzby vhodnejšími prostriedkami*“. (*die bestimmten Tatsachen, aus denen sich der dringende Tatverdacht und der Haftgrund ergeben, und aus welchen Gründen der Haftzweck durch Anwendung gelinderer*

*Mittel nicht erreicht werden kann).* Obdobne aj český Trestní řád, ktorý v § 73c stanovuje: „*V odůvodnění rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby nebo jiného rozhodnutí o vazbě, jehož důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě, musí být kromě obecných náležitostí (§ 134) uvedeny také*

*a) skutečnosti, které odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán,*

*b) konkrétní skutečnosti, ze kterých jsou dovozovány důvody vazby, popřípadě okolnosti uvedené v § 68 odst. 3 a 4 a v § 72a odst. 3,*

*c) důvody, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením.“*

Obdobné požiadavky kladie na rozhodnutia o väzbe už v súčasnosti aj judikatúra Ústavného súdu Slovenskej republiky, podľa ktorej rozhodnutie o väzbe musí byť odôvodnené, a to aj skutkovými okolnosťami, a podľa ktorej obvinený môže byť vzatý do väzby iba pre konkrétne skutočnosti, ktoré odôvodňujú obavu vyjadrenú v § 71 ods. 1 písm. a) až c) alebo okolnosti uvedené v odseku 2 tohto ustanovenia (uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 26.4. 2016, sp. zn. II. ÚS 348/2016).

V ďalšej vete sa kladie vyšší nárok na rozhodnutia o väzbe podľa § 71 ods. 1 písm. b) v tom zmysle, že výrok takéhoto rozhodnutia musí obsahovať navyše aj označenie zákonného ustanovenia o lehote kolúznej väzby (k tomu bližšie pozri odôvodnenie k bodu 9) a v odôvodnení takéhoto rozhodnutia musia byť uvedené konkrétne skutočnosti, ktoré zakladajú dôvodnú obavu, že obvinený bude pôsobiť na svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo inak mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie alebo z ktorých je zrejmé, že tak už obvinený konal. Rovnaký nárok sa kladie aj na obsah samotného návrhu prokurátora na vzatie obvineného do väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b).

#### K bodu 4

Ide o legislatívno-technickú zmenu súvisiacu so zmenami v bode 3. V § 72 ods. 3 sa vypúšťa druhá veta, ktorá je teraz súčasťou nového odseku 2.

#### K bodom 5, 7, 10, 11, 12, 14, 20, 22

Ide o legislatívno-technickú úpravu nadväzujúcu na zavedenie novej päťmesačnej lehoty pre kolúznú väzbu v navrhovanom § 76 ods. 8 (pozri odôvodnenie k bodu 9).

#### K bodom 6 a 8

Ide o legislatívno-technickú úpravu nadväzujúcu na bod 3.

#### K bodu 9

V novom odseku 8 sa osobitne upravuje maximálna dĺžka trvania kolúznej väzby, ktorá je založená iba na dôvodnej obave z kolúzneho správania obvineného. Táto väzba bude môcť trvať najviac päť mesiacov. Zmena je inšpirovaná českou právnou úpravou, ktorá takisto ustanovuje špeciálnu lehotu pre kolúznú väzbu.

V tomto novelizačnom bode sa reflektuje povaha a vplyv kolúznej väzby, ktorá predstavuje z hľadiska intenzity zásahu najzávažnejší zásah do práva na osobnú slobodu z pomedzi všetkých zaisťovacích inštitútov. Ďalším dôvodom je aj motivácia orgánov činných

v trestnom konaní a súdov k tomu, aby prednostne a urýchlene vykonávali dôkazy, pri ktorých hrozí kolúzne správanie obvineného, v dôsledku čoho sa skráti doba zásahu do práv obvineného, ktorý je v danom štádiu trestného konania osobou, voči ktorej je nutné postupovať aj s ohľadom na zásadu prezumpcie nevinu.

Druhá a tretia veta ustanovujú procesný postup v prípade uplynutia päťmesačnej lehoty kolúznej väzby. V prípade, že uplynie lehota kolúznej väzby a obvinený nie je súčasne vo väzbe aj z iného dôvodu, musí byť obvinený prepustený z väzby písomným príkazom predsedu senátu alebo v prípravnom konaní prokurátora, najneskôr v posledný deň päťmesačnej lehoty kolúznej väzby. Ak je však obvinený vo väzbe súčasne aj z iného dôvodu, o zmene dôvodov väzby rozhodnú predseda senátu alebo v prípravnom konaní prokurátor písomným príkazom, ktorý musí byť primerane odôvodnený a to najneskôr v posledný deň päťmesačnej lehoty kolúznej väzby.

V navrhovanom odseku 9 sa ustanovuje, že v prípade, ak je obvinený vo väzbe z dôvodu, že preukázateľne pôsobil na svedkov, spoluobvinených alebo znalcov alebo inak maril objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie a v prípade, že sa proti obvinenému vedie trestné stíhanie pre obzvlášť závažný zločin spáchaný organizovanou skupinou, trestný čin spáchaný zločineckou skupinou, alebo teroristickou skupinou, pre trestný čin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, trestný čin založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny, alebo pre trestný čin, za ktorý je možné uložiť trest odňatia slobody na doživotie, lehota kolúznej väzby sa neriadi špeciálnou úpravou uvedenou v navrhovanom odseku 8, ale riadi sa všeobecnými ustanoveniami o trvaní väzby. Obvinený môže pôsobiť na svedkov, spoluobvinených, znalcov alebo inak mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie buď priamo (osobne vlastným konaním) alebo nepriamo (prostredníctvom iných osôb).

Výnimka pre veci, v ktorých sa vedie trestné stíhanie pre vybrané trestné činy, ako aj pre veci, kde hrozí trest odňatia slobody na doživotie, sa zavádza z dôvodu náročnosti vecí. Trestné veci v prípadoch organizovanej kriminality sa vyznačujú svojou zložitou a veľkým množstvom dôkazov, ktoré je potrebné vykonať a to za súčasného vyššieho rizika kolúzneho ovplyvňovania svedkov a marenia vyšetrovania zo strany obvineného a ďalších členov daného zoskupenia. Obdobný záver možno potvrdiť aj v prípade konania o trestných činoch, za ktoré hrozí doživotný trest.

V navrhovanom odseku 10 sa ustanovuje procesný postup pre prípady, ak sa počas plynutia päťmesačnej lehoty u obvineného v kolúznej väzbe zistí alebo nastane niektorá z okolností uvedená v odseku 9. V takýchto prípadoch súd alebo v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie na návrh prokurátora rozhodne o ponechaní obvineného vo väzbe nad vyššie uvedenú päťmesačnú lehotu, pričom sú povinní rozhodnúť najneskôr v posledný deň päťmesačnej lehoty kolúznej väzby. Rozhodnutie o ponechaní obvineného vo väzbe musí obsahovať aj časový údaj, do kedy sa lehota väzby predlžuje. Prokurátor podá návrh na ponechanie obvineného v kolúznej väzbe sudcovi pre prípravné konanie najneskôr desať pracovných dní pred uplynutím päťmesačnej lehoty kolúznej väzby. V prípade ponechania obvineného v kolúznej väzbe sa lehota väzby posudzuje podľa všeobecných ustanovení o trvaní väzby. Pri uplynutí novej lehoty väzby alebo pri ďalšom predlžovaní lehoty väzby tak prokurátor a sudca pre prípravné konanie postupujú podľa všeobecných ustanovení o trvaní väzby (§ 76 ods. 2 a 3).

### K bodu 13

Navrhovaná zmena sa vzťahuje na prípady, ak bol obvinený prepustený z väzby z dôvodu uplynutia maximálnej lehoty jej trvania, následne bol odsúdený v konaní proti ušlému a na výkon trestu bol vydaný na základe medzinárodného zatýkacieho rozkazu alebo európskeho zatýkacieho rozkazu s výhradou voči konaniu, ktorej v prípade nesúhlasu obvineného museli súdy Slovenskej republiky vyhovieť a rozsudok zrušiť. V takýchto prípadoch môže byť obvinený v novom konaní znova vzatý do väzby.

### K bodu 15

Zavádza sa oprávnenie prokurátora v prípravnom konaní a predsedu senátu v súdnom konaní rozhodnúť o zmene dôvodu väzby, ak pominul niektorý z dôvodov väzby. Podľa platného znenia Trestného poriadku môže prokurátor rozhodnúť iba o prepustení obvineného z väzby (napr. v prípade, že pominuli všetky dôvody väzby), avšak v prípade, ak pominul jeden z dôvodov väzby, nemôže sám rozhodnúť o zmene dôvodu väzby, ale musí podať návrh na zmenu dôvodov väzby sudcovi pre prípravne konanie. Procesný postup sa navrhovanou úpravou zjednodušuje.

### K bodu 16

V prípravnom konaní sa pre prokurátora zavádza lehota piatich pracovných dní na predloženie žiadosti obvineného o prepustenie na slobodu, ktorej nevyhovel aj so svojím stanoviskom a s návrhom na rozhodnutie sudcovi pre prípravné konanie. Uvedenou zmenou sa precizuje slovné spojenie „bez meškania“.

### K bodu 17

Zmenou ustanovení § 80 a 81 sa nemení platný právny stav, iba sa precizuje ich znenie tak, aby z neho jasne vyplývalo, že kolúžnu väzbu nemožno nahradiť. Podľa platného znenia § 80 ods. 1 a § 81 ods. 1 je možné nahradiť väzbu iba podľa § 71 ods. 1 písm. a) alebo c), z čoho vyplýva nemožnosť náhrady kolúžnej väzby. Uvedené vyplýva aj z dôvodovej správy k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok: *„Navrhuje sa, aby pri splnení zákonom stanovených podmienok bolo možné inštitút väzby nahradiť alternatívne zárukou, sľubom alebo dohľadom, pričom na rozdiel od inštitútu peňažnej záruky (§ 81) ide v tomto prípade o opatrenie nemajetkovej povahy. Do úvahy však nebude prichádzať jeho použitie v prípade splnenia podmienok na uvalenie kolúžnej väzby (§ 71 ods. 1 písm. b) .“*.

V právnej obci sa však vytvoril právny názor, že kolúžnu väzbu je možné nahradiť na základe článku 5 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) v spojitosti s čl. 17 Ústavy Slovenskej republiky. K tomu prispela aj judikatúra Ústavného súdu Slovenskej republiky (nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 8. októbra 2004, sp. zn I. ÚS 100/04). Ústavný súd Slovenskej republiky v nej (v reakcii na rozhodnutia EŠLP vo veci Caballero z 8. februára 2000 číslo 32819/96 a S.B.C. z 19.6.2001 číslo 39360/98 proti Spojenému kráľovstvu) interpretoval článok 5 ods. 3 Dohovoru tak, že z možnosti prepustenia obvineného z väzby na záruku (teda v prípade nahradenia väzby) nemožno vylúčiť niektoré trestné činy, resp. niektoré dôvody väzby.

Na túto situáciu reagoval zákonodarca prijatím zákona č. 5/2009 Z. z., ktorý do § 80 ods. 2 a § 81 ods. 1 vložil nesprávny odkaz na § 71 ods. 3 písm. a) až c) alebo e) a z neznámych dôvodov tak umožnil nahradiť iba opätovnú väzbu z kolúzných dôvodov (§ 71 ods. 3 písm. b)), avšak nie kolúznú väzbu ako takú (§ 71 ods. 1 písm. b)), ako sa uvádza v dôvodovej správe k tomuto zákonu.

Avšak vo svetle aktuálnej judikatúry ESLP vo veci Krejčíř z 26. marca 2009 sťažnosti číslo 39298/04 a 8723/05 proti Českej republike, nemožnosť náhrady kolúznej väzby nie je v rozpore s článkom 5 ods. 3 Dohovoru, pokiaľ majú súdy možnosť nariadiť bezpodmienečné prepustenie obvineného na slobodu po celú dobu trvania trestného konania.

#### K bodu 18

Precizuje sa znenie § 80 ods. 2 a § 81 ods. 1 tak, aby vylučovalo nahradenie opätovnej väzby z kolúzných dôvodov. Zabraňuje sa tým nelogickému stavu, ktorý vyvolal zákon č. 5/2009 Z. z., ktorý umožnil nahradenie opätovnej väzby z kolúzných dôvodov napriek tomu, že nahradenie kolúznej väzby ustanovenia § 80 a 81 vylučujú (pozri odôvodnenie k bodu 16).

#### K bodu 19

Navrhovanou zmenou sa priznáva odkladný účinok sťažnosti prokurátora v prípade, ak nebolo vyhovené návrhu prokurátora na predĺženie lehoty kolúznej väzby stanovenej v navrhovanom § 76 ods. 8. Zmena súvisí so zavedením päťmesačnej lehoty kolúznej väzby (pozri odôvodnenie k bodu 9).

#### K bodu 21

Výnimky v § 194 ods. 1 písm. b) sa rozširujú o rozhodnutie o ponechaní obvineného vo väzbe, alebo predĺžení celkovej lehoty väzby v trestnom konaní.

#### K bodu 23

V nadväznosti na Dohodu o obchode a spolupráci medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska sa dopĺňa pravidlo, ktorého cieľom je určiť pre vnútroštátne orgány režim pri vydávaní osôb medzi SR a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska. Navrhuje sa, aby sa primerane aplikovala právna úprava podľa zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, pretože aplikácia ustanovení piatej časti Trestného poriadku o medzinárodnom zatýkacom rozkaze nie je z praktického hľadiska vhodná.

#### K bodu 24

Prechodné ustanovenie rieši kolíziu súčasnej a navrhovanej právnej úpravy trvania kolúznej väzby.

Podľa navrhovaného prechodného ustanovenia sa každá kolúzna väzba, do ktorej boli vzatí obvinení pred účinnosťou tohoto zákona, posudzuje podľa navrhovaného § 76 ods. 8, a teda platí, že na ich kolúznú väzbu sa vzťahuje nová päťmesačná lehota kolúznej väzby. Ak päťmesačná lehota kolúznej väzby k 1. augustu 2021 už uplynula, vydá predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor príkaz k prepusteniu obvineného na slobodu, ktorý musí byť

primerane odôvodnený alebo rozhodne o zmene dôvodov väzby, ak je obvinený súčasne vo väzbe aj z iného dôvodu.

Uvedené neplatí, ak obvinený pôsobil na svedkov, spoluobvinených alebo znalcov alebo inak maril objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie, alebo ak sa proti obvinenému vedie trestné stíhanie pre obzvlášť závažný zločin spáchaný organizovanou skupinou, trestný čin spáchaný zločineckou skupinou, alebo teroristickou skupinou, pre trestný čin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny podľa § 296 Trestného zákona, trestný čin založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297 Trestného zákona, alebo pre trestný čin, za ktorý je možné uložiť trest odňatia slobody na doživotie a ak súd a v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie rozhodne bez meškania najneskôr do 31. augusta 2021, že sa lehota väzby posudzuje podľa § 76 ods. 9 a teda sa na takúto väzbu vzťahujú všeobecné ustanovenia o trvaní väzby. Prokurátor v prípravnom konaní podá vyššie uvedený návrh sudcovi pre prípravné konanie do 7. augusta 2021, v opačnom prípade písomným príkazom prepustí obvineného na slobodu.

## **K čl. II**

Vzhľadom na predpokladanú dĺžku legislatívneho procesu sa navrhuje, aby zákon nadobudol účinnosť 1. augusta 2021.